

Секція: 2 Конкурентоспроможність національних господарських систем
в умовах глобалізації

Лисенко О.А.,

кандидат фізико-математичних наук,

доцент кафедри менеджменту

Національний університет харчових технологій, Київ

**АСПЕКТИ ВЗАЄМОВПЛИВУ ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ
ДОСТУПНОСТІ ТА ФІЗИЧНОЇ ДОСТАТНОСТІ ОСНОВНИХ
ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ НА УКРАЇНІ**

На сучасному етапі розвитку ринкового середовища, в умовах якого постійно зростають вимоги до якості та економічної доступності продукції, становиться необхідним виявлення та використання конкурентних переваг продукції харчування вітчизняного виробництва. Особливо це становиться актуальним в умовах забезпечення продовольчої безпеки країни. На основі статистичних даних за 2007-2013 рр. про обсяги виробництва промислової продукції [1], доходи і витрати населення [2-7], споживання основних видів продуктів харчування [8] був проведений кореляційний аналіз взаємозв'язку таких показників продовольчої безпеки, як економічна доступність та фізична достатність.

На сьогодні достатність споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні знаходиться на межі 70% від порогових значень, зазначених у Наказі МОЗ України [9]. Як свідчать результати кореляційного аналізу між темпами змін зазначених показників, зростання споживання м'яса та м'ясопродуктів напряму залежить від аналогічного зростання доходів населення. Аналіз також показав, що даний продукт є переважним для населення з найбільшими доходами. При цьому дана верства населення вважає за краще споживати продукцію вітчизняного виробника, а найбільш бідна верства населення, в свою чергу, при виборі даного виду продукту враховує перш за все ціновий фактор.

Споживання такого виду продукції як хліб та хлібопродукти в Україні перевищує граничні норми [9], проте як і з м'ясопродуктами, сильний кореляційний зв'язок між темпами змін обсягів виробництва хліба і хлібопродуктами та темпами змін середньодушових доходів виявлено, в основному, за рахунок найбагатшої частини населення. При цьому, кореляційний аналіз показав відсутність впливу зростання доходів даної частини населення на зростання споживання хлібу та хлібопродуктів.

Недостатність споживання населенням молока та молочних продуктів (до 40% від необхідних норма споживання [9]) не можна пояснити лінійним впливом темпів змін середньодушових доходів на темпи змін споживання даного виду продукції: кореляційний лінійний зв'язок між зазначеними показниками практично відсутній для усіх верств населення. Тобто населення при зростанні доходів не вважає за доцільне збільшувати в своєму раціоні споживання молочних продуктів. Дану ситуацію підтверджує і значний вплив цін на споживання даного виду продовольства на темпи змін ємності внутрішнього ринку споживання продукту харчування, що виявили сильний обернений лінійний кореляційний зв'язок.

Не зважаючи на високий рівень імпортозалежності такого виду продукції як риба та рибопродукти, даний вид продукту харчування споживається населенням України на рівні мінімальних значень [9]. Споживання даного виду продукту харчування помірно зростає при зниженні витрат на споживання за рахунок зниження споживчих цін та зростання середньодушових доходів. При цьому кореляційний аналіз показав, що незалежно від доходів, населення вважає за краще включати до раціону рибу та рибні продукти, що свідчить про високі переваги наявного на сьогодні зазначеного виду продукції на українському споживчому ринку.

Яйця та яйцепродукти за досліджуваний період споживалися стабільно на рівні на 20% нижче за пороговий [9]. Кореляційний аналіз показав, що зростання споживання даного виду продукту помірно залежить від зростання середньодушового доходу населення, при цьому в основному за рахунок

зростання доходів десятої найбагатшої верстви населення. Для найбіднішої верстви населення даний вид продукції, як показав кореляційний аналіз, не є основним видом продовольства.

Стосовно споживання цукру, за яким останні роки з'явилась стійка тенденція щодо зниження його споживання кореляційний аналіз виявив, якщо найбагатша верства населення при зростанні доходів вважає за краще, хоча і помірно, збільшувати вживання даного виду продукту та продуктів, що містять цукор, то найбідніша верства населення при збільшенні доходів на 1%, збільшувала споживання даного виду продукту лише на чверть.

Найбільші переваги у раціоні населення України мають олія та інші рослинні жири, споживання яких на 50% перевищує порогові значення [9]. Такі високі показники фізичної достатності, як свідчить кореляційний аналіз, були досягнуті за рахунок цінової політики вітчизняних виробників даного виду продукції, які виготовляють у 5-6 разів більше даного виду продукції, аніж споживається в Україні. Так на відміну від попередніх видів продуктів харчування темпи зростання доходів найбіднішої частини населення помірно впливають на темпи зростання обсягів споживання. При цьому даний вплив за величиною утричі перевищує, аніж виявлений вплив на темпи зростання обсягів споживання найбагатшої верстви населення.

Аналогічну ситуація спостерігалася між споживанням картоплі та середньодушовими доходами населення. Не зважаючи на те, що картоплею населення України практично повністю забезпечується за рахунок власного виробництва, останні роки фізична достатність споживання почала знижуватися і у 2013 р. склала близько 2/3 від мінімальних порогових значень, розрахованими МОЗ України [9]. Це підтверджується виявленим помірним прямим зв'язком між темпами змін середньодушових доходів населення та темпами змін споживання даного виду продукту, в основному, за рахунок наявності також за силою зв'язку між доходами десятої найбіднішої верстви населення і практичною відсутністю такого зв'язку між доходами десятої частини населення з найбільшими доходами.

Якщо за картоплею споживання досягала порогових значень, то овочі та баштанні протягом 2007-2013 рр. населення України споживало на рівні 2/3 від мінімальних значень [9]. Проте, на відміну від картоплі, темпи змін середньодушових доходів практично не пов'язані із темпами змін споживання овочів та баштанних, тобто такий фактор як зростання доходів не призводить до будь-яких змін у споживанні даного виду продовольства. Розглядаючи доходи за децильними групами було виявлено, що із зростанням доходів десята найбагатша група населення вважає за краще помірно знижувати споживання даного виду продукту харчування. Найбідніша десята частина населення, хоча і вважає за краще, збільшувати споживання овочів та баштанних, проте це збільшення складає лише 10%.

Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду за нормами МОЗ не досягає навіть половини [9]. Лише у 2012-2013 рр. з'явилася тенденція щодо збільшення споживання даного виду продовольства. Кореляційний аналіз показав, що така позитивна тенденція з'явилась, в основному, за рахунок високого впливу зростання доходів в десятій найбагатшій верстві населення на збільшення споживання даного виду продукту харчування. При цьому практично відсутній лінійний зв'язок між зазначеними показниками в першій найбіднішій верстві населення. Це свідчить про те, що для досліджуваної частини населення даний вид продовольства не є пріоритетним.

Отже, проведений аналіз показав, що для підвищення економічної доступності та фізичної достатності основних продуктів харчування необхідна державна підтримка та переорієнтація діяльності підприємств харчової промисловості і АПК з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та задоволення вимог споживачів на українському ринку.

Література:

1. Виробництво основних видів промислової продукції / Промисловість // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 23.01.2014. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у I, II, III IV кварталі 2013 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. бюлетень / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 145 с.

3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. бюлетень / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України. 2013. – 377 с.

4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. бюлетень / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України. 2012. – 368 с.

5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. бюлетень / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України. 2011. – 368 с.

6. Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн. / Доходи та витрати населення України (2002-2012 рр.) // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 30.12.2013. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Доходи та витрати населення України за 2013 рік / Доходи та витрати населення України (2002-2012 рр.) // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 02.04.2014. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах / Витрати та ресурси домогосподарств // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 31.07.2013. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 №60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум. : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.